

Hz. Peygamber (sav)'in Spora Getirdiği Anlayış Çerçevesinde Hayvanları Hedef Yapma Yasağı

Ali ARSLAN

Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Zonguldak/TÜRKİYE

Email: aarslan611@mynet.com

Özet

Hz. Peygamber (sav), hayatın her alanında Müslümanlar için ideal bir numune olduğu gibi, sporda da örnektir. Resülullah (sav), bu tip etkinliklere onay verirken, aynı zamanda bu faaliyetlere çeşitli bakımlardan bir düzen getirmiştir. Bu bakış açısını içerisinde O'nun hayvanlarla ilgili yaptığı yarışlarına baktığımızda bir çok hususa dikkat ettiğini görmekteyiz. Hayvanları yarışlarda dövüştürme, özellikle onları atış hedefi yapma gibi hususlar, Hz. Peygamber (sav) tarafından şiddetle yasaklanmıştır. Vahşet duygularının tatminine yönelik sporlara, yarıştırmalara asla izin vermemiş, vahşeti eğlence vasıtası yapmaya karşı çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Hz. Peygamber, hedef yapma, hayvanlar, spor, yasak

The Prohibition of the Targeting of Animals in the Context of Prophet Muhammed (pbuh)'s Understanding of Sport

Abstract

The Prophet (pbuh) is an ideal sample for Muslims in all areas of life as well as in sport. In terms of our subject, for the animals which will be used for a race some principles must be considered. It is forbidden to mistreat animals and to say them bad words. It is necessary to take pity on animals. Therefore, to fight animals in the races and to make them target, is prohibited by the Prophet (pbuh) because of their rights as a living being.

Keywords: The Prophet, targeting, animal, sport, prohibition

Giriş

Günümüzün önemli faaliyet alanları arasında yer alan spor, tarihin her döneminde, insan hayatı ile iç içe olmuştur. Önceleri daha ziyade insanların kendilerini dış tehlikelere karşı koruyabilmek için savunma ve beslenebilmek için yapılan avcılık bünyesinde başlayan faaliyetler çok sonraları, bugün spor dediğimiz aktivitelere dönüşmüştür. Özellikle savaşa hazırlık gibi nedenlerle çeşitli vücut hareketleri yapmak şeklinde uzunca bir müddet devam etmiştir. Spor tarihine bakıldığında güreş, cirit, okçuluk, avcılık, binicilik gibi sporların hemen hepsi, savaşa daha iyi hazırlanma aracı olarak düşünülmüştür. (Dever, 2010: 50-55). Yani insanların tarih boyunca koşmaları, tırmanmaları, yüzmeleri hep olmuş, fakat bu etkinlikler her zaman spor amacına yönelik ve yarışma biçiminde de olmamıştır.

Hz. Peygamber (sav) zamanında da bu etkinlikler çeşitli biçimlerde yapılmaktaydı. Fakat bugünkü manada bir spordan bahsetmek biraz zordur. Çünkü o devirde insanların hayat tarzı fazladan bir spor yapmayı gerektirmeyecek kadar ağırdı. Çölde, sıcak çöl ikliminde yapılan yolculuklar, ticaret kervanlarıyla yapılan seferler, çobanlık yaparken yürünen uzun mesafeler Arapları, hareketli, güçlüklerle karşı dirençli bir hale getirmişti. Aralarında savaş eksik olmayan Arap kabileleri, gençlerini buna hazırlamak zorundaydı. Bunun için savaş oyunları yapma âdeti yaygındı. (Akyüz, 2007: 4/374).

Hz. Peygamber gerek savunma, gerekse daha güçlü ve sağlıklı olma amacıyla o günün şartlarında çeşitli spor dallarına müsaade etmiştir. Fakat cahiliye devrinde yapılan bu tür etkinliklere bazı prensipler getirdiğini de görmekteyiz. Sporcuya, rakibine, sporda kullanılan canlı varlıkların hayatlarına kastedilmemesi ve yaralanmalara yol açılmaması bu prensiplerin en önemlilerindedir.

Bu çalışmamızda daha ziyade canlı hayvanların hayatlarına kastedilmesi, sporda bir eğlence aracı olarak kullanılmaları gibi durumlar, Hz. Peygamberin spora/yarışmalara getirdiği genel bakış açısı çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Hz. Peygamber (sav) ve örnekliliği

Hz. Peygamber (sav) K.Kerim’de insanlar için “üsve-i hasene” (Ahzâb, 33/21) diye takdim edilmektedir. Yine Kur’an-ı Kerim’de, Hz. Peygamber (sav)’e verilen görevler arasında ilâhi vahyi insanlara tebliğ etmesi (Mâide, 5/67), bu vahye tabi olması (En’am, 6/50, 56, 106; Yunus, 10/15, Ahzab, 33/2); onu insanlara açıklaması (Nahl, 16/44) gibi hususlar bulunmaktadır. Hz. Peygamberi (sav)’in inen vahiyleri tebliğ ve tebyin etmesi yanında, aynı zamanda inanlara Kitabı, hikmeti ve onlara bilmedikleri şeyleri öğretme gibi önemli bir vazifesi daha bulunmaktadır. (Bakara, 2/129; Al-i İmran, 3/164; Cuma, 62/2). Kendisinin de ifade ettiği gibi, O (sav), aynı zamanda muallim olarak gönderilmiştir. (Müslim, İlim, 29; İbn-i Mâce, Mukaddime, 17). Nitekim bu husustaki başarısını görmek için ashabın hayatındaki değişime bakmak yeterlidir.

Bu ve benzeri ayet ve hadislerde de açıkça ifade edildiği Resülullah (sav) mü'minler için apaçık bir örnektir. İnanan kişilere düşen de bu örnekliliği alıp, içlerinde herhangi bir sıkıntı bile hissetmeden aynen uymaktır. O (sav) bu manada yaşayan bir Kur'an'dır. Kur'an'ın hayata aktarılmış halinin ilk ve en temel örneğidir. Spor, yarışma gibi hususlarda da aynı şekilde bu örneklilik devam etmektedir.

Hz. Peygamber'in (sav) ilgilendiği sporlar

İslam'dan önce *Mekke'de* at yarışlarına ayrılmış özel bir meydanın/alanın bulunduğu bilinmektedir. (Hamidullah, 1991: 2/ 844). Hz. Muhammed (sav.), Medine'ye hicretinin 6. (M.628) yılından itibaren, hem bir egzersiz ve spor, hem de bir eğlence olarak at yarışları organizasyonuna izin vermiş, hatta teşvik etmiştir. Bu münasebetle, at yarışları için özel bir saha ayrıldığı gibi, bizzat kendisi at yarışlarında dereceye giren atlara ödüller vermiştir. İbn Ömer (r.a.)'den rivâyete göre, Resülullah (s.a.v.), eğitilip terbiye edilmiş bir atı mesafe olarak altı mil olan Hayfa'dan Seniyyetü'l-Vedâ'ya kadar koşturmuştur. Eğitilip terbiye edilmemiş atı ise, araları bir mil mesafe olan Seniyyetü'l- Vedâ'dan Züreyk oğulları mescidine kadar koşturmuştur. Hadisi rivayet eden İbn-i Ömer, kendisinin de yarışçılar arasında olduğunu, hatta atının duvarı atladığını bildirmektedir. (Buhârî, Cihâd, 56; Tirmizî, Cihâd, 22; Ebû Dâvûd, Cihâd: 60; İbn Mâce: Cihâd: 44).

Bizzat Resülullah (sav) de bazen kendi devesini bu yarışlara katmıştır. Enes İbn Mâlik'in rivayetine göre, Resülullah'ın (sav)'in Adbâ adında bir devesi vardı. Bu deve o kadar hızlıydı ki hiç geçilmezdi. Bir gün bir bedevînin binek olarak kullandığı devesi Adbâ'yı geçip arkada bıraktı. Bu durum Müslümanların çok zoruna gitmişti. Resülullah (sav) Müslümanların bu sıkıntısını anlayınca şöyle buyurdu: "*Cenâb-ı Hakk dünyada iken yükselttiği bir şeyi muhakkak günü gelince alçaltır, alaşağı eder.*" (Buhârî, Cihâd, 59).

Koşuculuk da ilgilendiği diğer bir spor dalıydı. Hatta eşleri ile kendi arasında da zaman zaman koşu yarışması yapardı. Hz. Âişe validemiz, Peygamberimizle yaptığı iki yarışı şöyle naklediyor: Bir yolculukta, Hz. Peygamberle yarıştım ve O'nu geçtim. Şişmanladığımda yaptığım diğer bir yarışı ise Hz. Peygamber kazandı. (Ebû Dâvûd, Cihâd: 61). Yine Hz. Ali de iyi bir koşucu idi.

Ayrıca o devrin spor dalları arasında, mızraklarla oynandığı anlaşılan ve özellikle Habeşliler arasında yaygın mızrak oyunu da bulunmakta idi. Hatta Habeşistanlıların Mescid-i Nebevi'de yaptıkları mızrak oyunları kadın-erkek pek çok kimse tarafından da seyrediliyordu. (Buhârî, Salat, 69). Kısaca koşuculuk, güreş, ok ve mızrak atıcılığı gibi spor dalları Resülullah (sav) tarafından tasvip edilen spor dalları arasında sayılabilir. (Akyüz, 2007: 4/37-381).

O (sav), genel olarak mü'minleri güçlü kuvvetli olmaya teşvik etmiştir: "Kuvvetli mü'min, (Allah katında) zayıf mü'minden daha hayırlı ve daha sevimlidir. (Bununla beraber) her ikisinde de hayır vardır. Sen, sana yararlı olan şeyi elde etmeye çalış. Allah'dan yardım dile ve asla acziyet gösterme. Başına bir şey gelirse, "şöyle yapsaydım, böyle olurdu" diye hayıflanıp durma. "Allah'ın takdiri bu, O, ne dilerse yapar" de. Zira "eğer şöyle yapsaydım" sözü şeytanı memnun edecek işlerin kapısını açar." (Müslim, Kader 34. Ayrıca bk. İbni Mâce, Mukaddime 10). Bazen kendisi bir yarışmacı olarak idman ve müsabakalarda bizzat yer almış, bunların bazısında seyirci, bir kısmında da bir hakem ve bir kısmında da doğrudan tertip eden konumunda olmuştur. Bu hadisinde de genel bir ifade ile beden ve zihin boyutuna ilişkin bir güçlülükten bahsettiği anlaşılmaktadır. Nitekim başka bir hadisinde, "Gerçek pehlivan güreşte rakiplerini yenen değil, öfkelenmediği zaman nefesine hâkim olabilir" (Buhârî, Edeb 102; Müslim, Birr ve sıla, 107) buyurmuştur.

Resülullah (sav), bu tip etkinliklere onay verirken, aynı zamanda bu faaliyetlere çeşitli bakımlardan bir düzen getirmiştir. Sporun, müsabakanın nasıl yapılacağını, vücudun nasıl idmanlı hale getirileceğini belli bir anlayış, disiplin ve felsefe üzerine bina etmiştir. Bu bakımdan günümüz insanının, bugün ileri düzey gelişme, etik ve ahlakî değer olarak düşündüğü bir çok konuda, aslında O (sav) bir öncüdür.

Hz. Peygamberin (sav) Hayvanlara Genel Olarak Bakış Açısı

K. Kerim'de geçen bazı ayeti kerimelerde hayvanların bir nimet olduğu hatırlatılmaktadır: "Atları, katırları ve eşekleri binmeniz ve (gözlere) zinet olsun diye (yarattı). Allah şu anda bilemeyeceğiniz daha nice (nakil vasıtaları) yaratır." (Nahl, 16/8). Bütün bu hayvanlar insanın istifadesine sunulmuştur ki, nitekim tarih boyunca çok çeşitli amaçlar için kullanılmışlardır. Hz. Peygamber'in hayatına bakıldığında da bazı hayvanlara sahip olduğu görülmektedir. Kaynaklar Hz. Peygamber'in şahsına ait deve ve koyun-keçinin sayısını verdikleri gibi, at ve katırlarının sayılarını ve hatta isimlerini bile vermektedirler. (Ebû Dâvud, Edeb, 9). Türleri ne olursa olsun, Hz. Peygamber (sav) hayvanlarına mutlaka bir isim vermiştir. İsim verme konusunda çok hassas davranmış, mesela insanlara verilen ismi, asla hayvanlara vermemiştir. At ve develerine sür'at, yürüyüş tarzı veya vücut özelliklerine yahut renklerine, süt hayvanlarına da çok kere sütün bolluğuna göre adlar verdiği görülür. Hz. Peygamber (sav) her şeyde güzellikten, yüksek ahlaktan, uygun ve edebî anlam ve bereketten yanadır. Değil insanlara hayvanlarına ad verirken de O (sav), bunları gözetmiş ve hatta onların beğenmediği eski adlarını bile değiştirdiği olmuştur. (Ebû Dâvud, Edeb, 61,62).

Hz. Peygamber (sav)'in, insanlarda yerleştirmeye çalıştığı en önemli husus, Allah'ın sadece insanın kendisini değil, bu dünyayı, bu dünyadaki canlı cansız her şeyi yarattığı şuurunun verilmesidir. Nitekim konumuzla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de bir çok ayet bulunmaktadır: "Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve (gökyüzünde) iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi topluluklardır. Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet (hepsi) toplanıp Rablerinin huzuruna getirilecekler." (En'âm, 6/38) Dolayısıyla Allah, bu kainattaki her şeyin Rabb'idir ve bu itibarla canlı türlerinin hepsinin korunması gerekir. İnsan da tabiat ve hayvanlarla ilişkileri bakımından Allah'a karşı sorumludur. Resûlullah (sav) bir hadisinde bu konu ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: Kim haklı bir sebebe dayanmadan bir serçeyi, hatta ondan daha küçük bir canlıyı öldürürse o canlı kıyamet günü dâvasını Allah'a götürür ve "Ey Allah'ım! Falan beni, bir fayda olmaksızın öldürdü," der. (Nesâî, Sayd, 34, Dahâyâ, 41; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/166).

Yine Resulullah (sav) bir seferde iken, yanındakilerden bazıları iki yavrusuyla birlikte bir serçe kuşu görürler ve kuşun iki yavrusunu yakalarlar. Bunun üzerine yavruların anaları gelip, orada bulunanların üzerinde kanatlarını gererek uçmaya başlar. Bunu fark eden Hz. Peygamber (sav): "Bu hayvanı yavrusu sebebiyle bu musibete kim uğrattı? Haydi yavrusunu ona geri verin" buyurmuştur. Yine aynı sefer senasında bir karınca yuvasının yakılmış olduğunu görünce de bunu kimin yaptığını sorar. Orada bulunanlar: "Biz" diye cevap verince şu uyarıyı yapmıştır: "Ateşle cezalandırmak ateşin rabbinden başkasına yakışmaz." (Ebû Dâvud, Edeb, 164). İnsanlar arasında anne ile çocuğunun arasını ayrılmasını yasakladığı gibi, diğer canlılarda da aynı hassasiyeti göstermiştir. "Her kim cariye alım satımında ana ile çocuğun arasını açarsa, Allah'ta o kimseyi kıyamet gününde sevdikleriyle arasını açar." (Tirmizî, Buyû', 52; İbn Mâce, Ticâret, 46).

Can söz konusu olunca insan ve hayvan hepsi için temel bazı haklar söz konusudur. Bu çerçevede Hz. Peygamber (sav), sadece insana yapılan bir iyiliği ve ona yapılan bir yardımı iyilik ve sadaka olarak saymakla kalmaz, aynı zamanda aç-susuz gördüğümüz bir canlının, bir hayvanın bu ihtiyacını gidermeyi sadaka olarak zikretmektedir. İnsanların hayvanlara merhamet ve şefkat göstermelerinin fazileti ile ilgili olarak da şu kıssayı anlatmıştır: "Bir adam bir yolda yürüyüp giderken susuzluğu arttı. Orada bir kuyu buldu ve hemen o kuyuya inip suyundan içti. Sonra çıktı. Adam orada bir köpekle karşılaştı ki, hayvan susuzluktan dilini çıkarıp soluyor, yaş toprağı yalıyordu. Bu yolcu (kendi kendine): Yemin olsun bana

ulaşan susuzluğun benzeri şiddetli bir susuzluk bu hayvana da ulaşmış, dedi (hayvana acıdı). Sonra kuyuya indi de ayakkabısının içine su doldurdu. Sonra kuyudan çıkarmak için ayakkabısını ağızıyla tuttu, onu dışarı çıkarıp köpeği suladı. Bundan dolayı Allah o kula mükâfat verdi ve onun günahlarını mağfiret eyledi." Sahâbîler: Yâ Resülellah! Hayvanları sulamakta bize ecir var mıdır? dediler. Resûlullah: "(Evet, kendisinde hayât olan) her yaş ciğeri sulamakta ecir vardır" buyurdu. (Buhârî, Edeb, 27).

Bu çerçevede Hz. Peygamber (sav) hayvanların bazı haklarına dikkat edilmesini özellikle istemiştir. İstihdam edilen işçi hayvanlara, insanlar gibi dinlenme hakkı vermiş ve yolculuk sırasında yapılan dinlenmelerde hayvanların ihtiyaç ve istirahatlarını temin etmiştir. Enes b. Mâlik (ra) bu durumu şöyle anlatmaktadır: "Biz bir konaklama yerine geldiğimizde hayvanların yüklerini çözüp (onları dinlenmeye terk etmeden) namaza başlamazdık." (Ebû Dâvûd, Cihâd, 48). Hayvanlar insanlar gibi can taşıdıklarından onların da işkence yapılmama ve rahatsız edilmeme hakları bulunmaktadır. Kullandığımız ehil hayvanların, istihdam ettiğimiz insanlar gibi kendilerine göre hakları vardır ve meselâ onlara güçlerini aşan işler yaptırmak ve sırtlarına taşıyamayacakları yükler vurmak onların haklarını çiğnemek olur. Onları bir yere hapsederek ve bağlayarak silahla vurmak şiddetle yasaklanmıştır. (Buhârî, Zebâih, 25; Müslim, Sayd, 58). Hayvanlar da bizim gibi yaşama hakkına sahiptirler, sahip olduğumuz hayvanlar önce can taşıyan varlıklardır ve sonra da bizim malımızdırlar. (Yeniçeri, 2014:125-130).

Hz. Peygamber (sav) hayvan barınakları ağılların süpürülüp temizlenmesi ve eza verecek şeylerin hayvanlardan uzaklaştırılması yönünde irşatlarda bulunmuştur. O, yoksul bir adama isteği üzerine bir süt devesi verdiğinde ona: "Ev halkına söyle, develerinin gıdasını güzel versinler ve onlar tırnaklarını da kessinler de böylece hayvanları sağarken memelerini yaralayıp incitmesinler." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/484) diyerek, bu hassasiyetini göstermiştir. Resûlullah (sav), (açlıktan) karnı sırtına yapışmış bir deveye rastladı da; "Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'dan korkunuz. Onlara (binmeye) elverişli hallerinde bininiz ve (yenmeye) elverişli hallerinde onları yiyiniz," buyurmuştur. (Ebû Dâvûd, Cihâd, 44). Resûlullah (sav) bu ifadeleriyle, hayvanların haklarına riâyet etmenin önemine dikkatleri çekerek, onları, aç veya susuz bırakmanın, üzerlerine güçlerinin yetmediği yük yüklemenin Allah'ın gazabını ve azabını mucib kılacağını dile getirmiştir, onlara ancak binmeye müsait bir hale geldikleri zaman binilebileceğini ve iyice semirmeden kesilip yenilmelerinin doğru olmayacağını açıklamış, konuşmaktan âciz, ağız dili yok tabiriyle de onların merhamete ne kadar muhtaç olduklarına çok veciz bir şekilde işaret etmiştir.

Ayrıca zaman zaman Allah Resülü yorgun gördüğü bazı hayvanları, onları rahatlatmak için olacak ki, başlarını okşamıştır. (Ebû Dâvûd, Cihâd, 44). Bize düşen, hayvanların da okşanma ihtiyaçları olan bir ruhları olduğunu unutmamaktır. Üzerlerinde giderken hayvanları durdurup, onları bir sandelye gibi kullanıp, insanların birbiri ile sohbete dalmaları da, hayvana eziyet olacağından yine Hz. Peygamber (sav) tarafından yasaklanmıştır. "Hayvanlarınızın sırtını minberler edinmekten sakınınız. Çünkü (yüce) Allah sadece zorlukla varabileceğiniz yerlere sizi iletmeleri için onları sizin emrinize verdi. Arzı da sizin için yarattı. Binâenaleyh ihtiyaçlarınızı arzın üzerinde karşılayınız." (Ebû Dâvûd, Cihâd, 55). Böylelikle hayvanları kendi fitratlarına ters düşen iş ve durumlardan uzak tutulmamasını istemiştir. (Yeniçeri, 2014:129). Ayrıca Resûlullah (sav) hayvanlara karşı kötü ifadeler kullanmayı, onlara lanet etmeyi şiddetle yasaklamıştır. (Müslim, Birr, 80, 81; Dârimi, İsti'zân 45)

Canlı Hayvanı Atış Hedefi Yapma

Konumuz açısından baktığımızda, şayet yarışlarda hayvanlar kullanılacaksa birtakım esaslar göz önünde bulundurulmalı, bu hayvanlara kötü muamele kesinlikle yapılmamalı, hatta onlara kötü söz bile söylenmemeli, merhametle davranılmalıdır.

Hayvanları yarışlarda dövüştürme, özellikle onları atış hedefi yapma gibi hususlar, Hz. Peygamber (sav) tarafından şiddetle yasaklanmıştır. Hayvanların canlı olmaları bakımından bir takım hakları vardır, hatta onların da yukarıda ifade edildiği gibi kendilerine güzelce yaklaşılma, iyi sözlerle muamele edilme, kötü söze maruz kalmama ve gerektiğinde okşanmaya ihtiyaçları olduğu, bu haleti ruhiye içinde kendilerine muamele edilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Vahşet duygularının tatminine yönelik sporlara, yarıştırmalara asla izin vermemiş, vahşeti eğlence vasıtası yapmaya karşı çıkmıştır.

Resulullah (sav) her zaman yapılan işlerin en güzel usullerle yerine getirilmesini tavsiye etmiştir. Bu manayı ifade etmek için "ihsan" tabirini çok sık kullanmaktadır. Nitekim Şeddâd ibni Evs (ra)'den rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ her varlığa iyi davranılmasını emretmiştir. Öyleyse canlı bir varlığı öldürmeniz gerektiğinde, bu işi can yakmayacak şekilde yapın. Bir hayvanı boğazlayacağımız zaman, ona eziyet vermeyecek güzel bir şekilde kesin. Bu işi yapacak olan kimse bıçağını iyice bilesin, hayvana acı çekirtmesin." (Müslim, Sayd, 57; Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 12).

Yukarıda ifade edilen genel bakış açısı ile beraber düşünüldüğünde Hz. Peygamber (sav) kesin bir şekilde hayvanların acı çekmesine karşı çıktığı neticesi çıkmaktadır. Bu çerçevede hayvanların birbiri ile dövüştürülmesini yasaklamıştır. İbn Abbâs (r.a.)'den rivâyete göre, şöyle buyurmuştur: "Resûlullah (s.a.v.) hayvanları birbirleriyle dövüştürmeyi yasakladı." (Tirmizî, Cihâd, 30; Ebû Dâvud, Cihâd, 56). Hadis metninde geçen, "tahriş" kelimesi hayvanları birbirine kışkırtarak onları dövüştürmek manasına gelmektedir. Günümüzde rastlanan deve güreşleri, horoz dövüşleri ve boğa boynuzlaşma gibi yarışlar bunun en canlı örneğini teşkil ederler. Bu gibi yarışlarda insanlık hesabına hiçbir fayda bulunmadığı, sadist ruhları tatminden başka bir işe yaramadığı gibi, dövüşen hayvanlara büyük bir acı çektiği için yasaklanmıştır. Dünyada bu türlü tatmine yönelik çok çeşitli misaller ve yine bunun gibi, sahalarda azgın boğaları vahşice katledebilme tören ve eğlenceleri görülmektedir. Hayvanlara eza, şiddet ve onları aç ve susuz bırakma gibi onların bir canlı olarak sahip oldukları ve olmaları gereken temel haklarına aykırı ve bu haklara saldırı niteliğindeki davranışları Hz. Muhammed (sav) şiddetle kınamış ve bu konuda insanlığı uyarmıştır. (Yeniçeri, 2014:212). Çünkü İslam, insanlığın hayrına olmayan işlere izin vermez. İslam'ın her emir ve nehyinde çok büyük hikmet ve maslahatlar vardır.

Bu anlayışın bir devamı olarak Resûlullah (sav), canlı hayvanın atış hedefi yapılmasını da şiddetle yasaklamıştır: Örnek verecek olursak, "içinde can (ruh) bulunan bir şeyi hedef yapmayınız" (Müslim, Sayd, 59) buyurduğu gibi, bunu yapanları aynı zamanda lanetlemiştir. (Müslim, Sayd, 59). Sahabe de bu konuda Hz. Peygamber'in uygulamalarını yeri geldiğinde hatırlatmışlardır. Mesela Enes b. Mâlik (ra), bir gün Hakem b. Eyyub'un evine gittiğinde, bazı kimselerin bir tavuğu hedef olarak dikip, ona ok attıklarını görmüş ve bunun üzerine, "Resûlullah (sav) hayvanların hapsedilerek nişan alınmasını yasakladı " demiştir. Benzeri bir uyarıyı İbn Ömer (ra) da yapmıştır. (Buhârî, Zebâih ve Sayd, 25; Müslim, Sayd, 58,59,60; Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 12). Ayrıca Câbr b. Abdullah (ra) da, Resûlullah (sav)'in hayvanların kapalı bir yere hapsedilerek hedef yapıp öldürülmelerini yasakladığını haber vermiştir. (Müslim, Sayd, 60). İlgili hadislerde geçen "sabr" kelimesinin anlamı, herhangi bir hayvanı

nişan alıp öldürmek için hapsedmek veya bağlamak gibi anlamlara gelmektedir. Bu hadislerden de anlaşıldığı üzere bir canlıyı hedef yaparak, onunla nişancılık talimleri yapmak dinen yasak edilmiştir. Buradaki nehiy bunun haram olduğunu bildirir ki, İbn-i Ömer rivayetinde Resûlullah (sav)'in laneti de bunu göstermektedir. Zira canlı hayvanı hedef tutarak atıcılık öğrenmekte hiç bir maslahat yoktur. Bunu askerlerin yaptığı gibi tahta veya kartondan yapılmış hedeflerle öğrenmek pekâla mümkündür. Çünkü hayvanı hedef alarak öldürmek, onu öldürme şekillerinin en eziyet verici yöntemlerinden biridir. Hayvanı öldürme işi, ona en az zarar verecek şekilde yapılmalıdır. Bu hadislerden, hiçbir kimsenin keyfiyet sınırlarını belirlemeksizin istediği gibi tasarrufta bulunma yetkisinin olmadığı da anlaşılmaktadır. Böyle bir öldürüş şekli avcılık olmadığı gibi insanın idman kazanacağı bir spor veya eğlence çeşidi de değildir.

Yine Resulullah (sav) hayvanlara bir çeşit eziyet olduğu için yüzlerinin damgalanmasını yasaklamıştır. Câbir (r.a.)'dan' rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (sav)'in yanına yüzüne damga vurulmuş bir merkeb getirilmiş, bunun üzerine Resulullah (sav); "Benim hayvanların yüzünü (ateşle) damgalayan ve onların yüzüne vuran kimselere lanet ettiğim haberi size erişmedi mi?" demiş ve bunu yasaklamıştır. (Ebû Dâvud, Cihâd, 52). Bu hadis bi'l-umum hayvanların yüzüne vurmanın dînen yasaklandığını ifâde etmektedir. Bu mevzuda insan hakkındaki yasak ise, daha da şiddetlidir. Çünkü yüz insanın bütün güzelliklerinin toplandığı yerdir. Yüze vurulduğu zaman orada eseri kalır. Hatta yüzde bulunan ve büyük önemi haiz olan görme işitme, tatma ve koklama gibi duyu organlarının bu yüzden zarar görmesi ve hatta tamamen tahrib olması da mümkündür. Bu bakımdan hayvanlara damga vurmak için yüzün kullanılmasına şiddetle karşı çıkmıştır.

Canlı Hayvanı Atış Hedefi Yapma Yasağının İslam'ın Genel Ahlâkî İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

Bu hadisler çerçevesinde şekillenen İslam ahlâkı içerisinde hayvanlara nasıl bakılması ve gerektiğinde onlardan nasıl istifade edilmesi gerektiği gibi hususlar çok ayrıntılı olarak değerlendirmiştir. İslam Ahlâkı ile ilgili eserlerde de müstakil bölümler halinde de işlenmiştir. Örnek verecek olursak, A. Hamdi AKSEKİ, Ahlak İlmi ve İslam Ahlâkı, isimli eserinde "Hayvanlara Şefkat" başlığı altında müstakil olarak ve kitabının bir çok bölümünde yeri geldiğinde bu konulardan bahsetmiştir. Akseki, İslam Ahlâkının Müslümanlar nazarında iki cümlede özetlendiğini hatırlatmaktadır ki bunlar, "Allah'ın emirlerine saygı gösterip uymak ve muhlûkâtına (yarattıklarına) şefkat ve merhamet"tir. (Akseki, A.H., 1979:341,342). Bu konu ahlak ilminin özel ilgi alanları içerisinde yer almıştır. Bununla birlikte, hayvan haklarının ahlâk ilmi içinde çok daha önemli bir disiplin haline gelmesinin, günümüz modern dünyasında bir çok hayvan neslinin tükenme noktasına gelmesi ayrı bir önem kazandırmış bulunmaktadır. Günümüz bilim ve teknolojisinin sağladığı imkanların, ahlâkî değer ve denetimden bağımsız bir biçimde kullanılmaya başlanması hayvan hakları konusunda da ciddi problemlerin temelini teşkil etmektedir.

K.Kerim'in ifadesine göre yeryüzü sadece insanlar için değil, bütün canlılar için yaratılmıştır. Dolayısıyla hayvanların her birinin yeryüzünde, tabii halleriyle ve tabii ortamlarında hayat hakları vardır: "Doğrusu suyu bol bol indirmekteyiz. Sonra yeryüzünü iyice yarmakta ve orada taneli ekinler, üzümler, sebzeler, zeytin, hurma ağaçları ve bahçelerde koca koca ağaçlı meyveler ve çayırlar bitirmekteyiz. Bunlar sizin ve hayvanlarınız için geçimlidir." (Abese, 80/25-32). Ayrıca şu ayet de bu manayı ifade etmektedir: "Allah, yeri canlı varlıklar için

meydana getirmiştir." (Rahman, 55/10). Bu itibarla hayvanların, değil neslini tüketmeye, tabii yaşam alanlarını daraltmaya, zorlaştırmaya veya haklarını gasb etmeye hakkımız yoktur.

"Ehlî hayvanlarda size ders vardır; onlardan çıkan sütten size içiririz; onlarda daha birçok menfaatiniz vardır. Onlardan yersiniz." (Mü'minûn, 23/21). Bu ve benzeri ayetler insanın hayvanlara bakış açısının nasıl olması gerektiği ile ilgili önemli mesajlar vermektedir. Bu hayvanların insana ne kadar büyük yararlar sağladığı üzerine vurgu yapmaktadır, bu aynı zamanda hayvan neslinin tehlikeye düşmesinin insanlık için ciddi tehditler oluşturacağını da işaretidir. Dolayısıyla hayvanlar aslında insanlık için temel bir nimet, ihtiyaçlarımızı karşılamaya ve kendilerinden istifade etmemize yönelik bir kaynaktır. Yeryüzü de bir nimettir. Fakat burada unutulmaması gereken bir hakikat vardır ki o da, yeryüzünün sadece insanoğlu için değil, diğer canlılar için de nimet olduğudur: "Yeri yaydık, oraya sabit dağlar yerleştirdik, orada her şeyi bir ölçüye göre bitirdik. Orada sizin ve rızık veremeyeceğiniz kimseler için geçimlikler meydana getirdik." (Hicr, 15/19,20). Onların nimet olarak görülmesinin tabii sonucu ise onların hayatlarına meşru bir sebep olmadıkça kastedilmemesi ve gereksiz yere canlarının heder edilmemesidir. Nitekim yukarıda ifade edildiği gibi Resülullah (sav) bir serçenin bile haksız yere öldürülmesini şiddetle kınamıştır. Bu anlayış seviyesine ulaşabilmek ayrıca bu nimetleri üzerinde düşünmeye, dersler çıkarmaya götürmesi de başka bir hedeftir. Neticede onlara bir emanet gözüyle bakmayı teşvik ettiğini görmekteyiz.

Hayvanlara zulmetmemek aynı zamanda, kendimizin sebep olmadığı durumlar karşısında bile zor, zayıf ve mazlum durumda olanlara acımak, yani onlara merhametli olmak başka bir ilke olarak Resülullah tarafından çeşitli vesilelerle ifade edilmiştir. "Merhametlilere Rahman olan Allah merhamet eder. Siz yeryüzündekilere acıyın ki göktekiler de size acısın Rahm; Rahman isminden bir damardır; Her kim bağları koparmaz ilgiyi kesmezse Allah da onu rahmetine ulaştırır. Her kim de bağları koparırsa Allah da o kimseden rahmetini keser." (Müslim, Birr ve Sıla, 74; Ebû Dâvûd, Edeb, 58; Tirmizî, Birr, 16). Merhametin neticesi onlara karşı sevgiyi de getirmesidir. (Akyüz, 2007: 263). Peygamberimizin bir çok hayvanı sevdiğine dair pek çok hadis bulunmaktadır. Enes b. Mâlik'in anlattığına göre, Medine'de büyük bir korku ve panik olmuştu. Bunun üzerine Resülullah (sav), Ebû Talha'nın Mendub adındaki atını ödünç almış, ata binip araştırma yapmış ve geri döndüğünde şöyle buyurmuştur: "Biz bir şey görmedik, bu atı da derya gibi bulduk." (Buhârî, Cihâd 46; Ebû Dâvud, Edeb, 79).

Hayvanlara eza edilmesine izin vermeyen Hz. Peygamber (sav) çeşitli oyun ve yarışmalar sonucunda insanların birbirlerine karşı taşkın hareketlerine hiçbir vakit müsaade etmez. K. Kerim'de, bir tek insanın hayat ve kanı tüm insanlığinkine eş değerde görülmüştür. (Mâide, 5/32). Oyun ve yarışmaların felsefesini kavrayamamış olanlar için yenilgi, hayvanların birbiriyle dövüşmelerinde olduğu gibi âdeta bir kışkırtma etkisi yapar. Bu noktanın iyi anlaşılması gerekmektedir. Yoksa hayvan haklarına aykırı bir çok hususun spor, yarışma, eğlence gibi şekillerde işlenmesi her zaman mümkündür. Onların haklarına azami dikkat gösterme bakımından O'nun (sav) hayatında sayısız örnek bulmak mümkündür: Peygamber atının yanına gidip onun yüzünü; yüz terini, elbisesinin yeniyle sildi de yanında bulunanlar bu durumu yadırgadılar ve O'na: Elbisenin yeniyle mi bunu yapıyorsun, dediler. Bunun üzerine Resülullah (sav): "Cebrâil beni at yüzünden kınamıştır," diye cevap vermiştir. Yine sahiplerine karşı huysuzluk eden hayvanları, onlarla konuşup okşayarak hemen teskin ettiği ile ilgili rivayetler de bulunmaktadır. Nitekim böyle bir deveyi teskin ettikten sonra onu Hz. Aişe'ye verirken, "Ey Aişe bunu al, zira şefkat bir şeye girdimi onu mutlaka güzelleştirir, bir

şeyden de çıktı mı onu mutlaka çirkinleştirir," (Müslim, Birr, 78,79; Ebû Dâvud, Cihâd, 1) buyurmuşlardır.

Sonuç

Dünya üzerinde her milletin ve her kültürün geçmişten günümüze yapa geldiği, bazıları birbirinden farklı, bazıları birbirine yakın oyun, müsabaka, idman, sportif etkinlikleri olduğu bir vakiyadır. Bu aynı zamanda insanın tabii ve fitrî ihtiyacıdır. Burada önemli olan elbet bu etkinliklere bakış ve bir düzen verme, bir ahlâk, mâna ve bir hedef kazandırma ve gerektiği yerde de hukukî düzenleme yapmaktır. Aslında Resûlullah (sav)'nin yaptığı bunlar olmuştur.

Allah'ın geniş rahmeti bütün canlıları kapsayıp kuşatmıştır. Her canlı varlık O'nun rahmetiyle hayatını devam ettirir ve rızkını sağlar. En tehlikeli, yırtıcı ve parçalayıcı hayvanlar bile yavrularını korur ve beslerler. Bu da Allah'ın onların içgüdüsüne enjekte ettiği rahmetinin bir tezahürü olarak bulunuyor. "Yeryüzündekilere merhametli olun, şefkatla davranın ki göktekiler de size merhamet etmiş olsun" mealindeki hadîs, canlılara karşı merhametli ve şefkatli olmanın vücubuna delâlet etmektedir.

Bu bakımdan İslâm keyfî avlanmayı mekruh kılmış, bir ihtiyaçtan dolayı seviyeli avlanmayı mubah saymıştır. Canlıların neslini tüketmeye asla cevaz verilmemiş, çok zararlı olanlarının imhasına cevaz kapısı açılmıştır.

İslâm bu prensipleri doğrultusunda canlı bir hayvanı hedef edinip ona ateşli ateşsiz silahla atışta bulunmayı yasaklayıp haram kılmış ve bu derece acımasızca hareket edenleri takbih etmiştir.

Unutmayalım ki, gerek bitkiler, gerekse hayvanlar dünyamızı, çevremizi süslemekte ve tabiatın dengesini korumaktadır. Kâinatta, özellikle de dünyada yaratılan her şey insan için var kılınmıştır. Canlı-cansız her şey insana hitap etmekte ve ondan yana bir fayda sağlama hizmetini sürdürmektedir. Fakat bu menfaat ve fayda sağlama yönünün sınırsız, acımasız ve ilkesiz bir şekilde kullanılması onlara karşı yapılabilecek en büyük suçtur.

KAYNAKÇA

- Akseki, A.H. (1979). Ahlâk İlmi ve İslâm Ahlâkı. Nur Yayınları, 3. baskı, Ankara.
- Akyüz, V, (editör), (2007). Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm. Ensar Neşriyat, 2. baskı, İstanbul.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil, (2008). *el-Câmiu's-Sahîh*, Riyâd, 1. baskı.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman, (2000). *Sünen*, Riyâd, 1.baskı.
- Dever, A, (2010). Spor Sosyolojisi Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum. Başlık Yayın Grubu, İstanbul.
- Hamidullah, M, (1991). İslam *Peygamberi*, (trc. Salih Tuğ), İstanbul 1991.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî, (1989). *Sünen*. Beyrut, 1. baskı.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, (2006). *el-Câmiu's-Sahîh*, Riyâd, 1. Baskı.
- Tirmizî, (1962). *el-Câmiu's-Sahîh*, (Mustafa Halebî baskısı), Mısır, 1. baskı.
- Yeniçeri, C, (2014). Hz. Peygamber'in Çevreciliği, Çamlıca Yayınları. 2. baskı, İstanbul.